

*УПРАВЛІНСЬКІ, ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ, СОЦІОЛОГІЧНІ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ*

*ПУТЯТІНА Г. М. к. фіз. вих., доцент
Харківська державна академія фізичної культури*

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Анотація. *Автором здійснено спробу обґрунтування положень інституціоналізації (у розрізі соціологічних та економічних вчень) як умов організаційного механізму стратегічного розвитку сфери фізичної культури і спорту.*

Ключові слова: *інституціоналізація, стратегічний розвиток, фізична культура, спорт.*

Вступ. Спрямованість розвитку України в ХХІ ст. – це динамічний розвиток і активне прагнення включитися в процеси сучасного світу, інтеграція у європейське співтовариство. Така спрямованість розвитку вимагає нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу як України в цілому, так і її регіонів для досягнення якісно нового рівня ефективності і конкурентоспроможності економіки та життя населення. Маючи значний економічний та інтелектуальний потенціал, Україна в цілому, як і регіони, зокрема, за інтегрованою оцінкою ефективності економіки, рівнем життя та екологічної безпеки, а також конкурентоспроможності суб'єктів господарювання поки що значно поступається країнам Західної і Центральної Європи [1–4].

Все зростаючий вплив сфери фізичної культури і спорту на економіку країни, поява і розвиток індустрії спорту – це найбільш яскраві і очевидні ознаки того, що сфера потребує компетентного спортивного менеджменту, орієнтованого на інновації, з урахуванням флуктуацій зовнішнього середовища і, як наслідок, біфуркаційного характеру самої системи [5–7].

Мета дослідження – узагальнення інституціонального підходу в процесі стратегічного розвитку сфери фізичної культури і спорту.

Матеріал і методи дослідження. Теоретичною основою дослідження є загальнонаукові принципи здійснення комплексних соціально-економічних досліджень, теорія інноваційного розвитку економіки, узагальнення вітчизняного досвіду комплексного аналізу системи управління сферою фізичної культури і спорту. У роботі використано методи спостереження, логічного аналізу, історичного і ситуаційного підходу

Результати дослідження. У сучасних умовах підвищується роль наукового обґрунтування розвитку країни, регіонів, окремих секторів економіки важливе значення у цьому процесі відводять використанню підходів до стратегічного управління і планування. В умовах ринкових відносин і посилення економічної самостійності регіонів та суб'єктів економічної діяльності зростає потреба дослідження проблем управління соціально-економічними процесами з позицій не тільки макроекономіки, але і просторового аспекту розвитку.

Для суспільства як складної організованої системи життєво важливо закріпити певні типи соціальних взаємодій, зробити їх узгодженими, доцільними, які відбувалися б за певними правилами, були обов'язковими для соціальних спільнот, соціальних організацій, соціальних груп. Інституціоналізація – процес виникнення і становлення соціальних інститутів як ключових структурних елементів суспільства.

Як і будь-який інший складний суспільний процес, інституціоналізація є тривалим і поступовим. Для її здійснення необхідні такі умови:

1. Об'єктивна потреба, усвідомлювана в суспільстві як загальнозначуща, загально соціальна. Її задоволення можливе тільки у процесі соціальної взаємодії. Якщо така потреба стає незначною або зникає зовсім, тоді існування соціального інституту стає неактуальним, навіть гальмівним.

Відомий соціальний дослідник Р. Ленскі визначив ключові соціальні потреби, які породжують процеси інституціоналізації:

- потреба комунікації (мова, освіта, зв'язок, транспорт);
- потреба у виробництві продуктів і послуг;
- потреба у розподілі благ і привілеїв;
- потреба безпеки громадян, захисту їх життя і благополуччя;
- потреба у підтримці системи нерівності (розміщення громадських груп за позиціями, статусами тощо);
- потреба у соціальному контролі за поведінкою членів суспільства (релігія, мораль,

право).

2. Наявність особливого, притаманного конкретному інституту культурного середовища (субкультури) – системи цінностей, соціальних норм і правил. Кожен соціальний інститут має свою систему цінностей та правил (нормативних очікувань), які визначають мету його діяльності. Діючи в межах інститутів, а також всередині різних соціальних ролей, пов'язаних із специфічними соціальними позиціями (статусами), ці норми дозволяють, пропонують або забороняють певні види поведінки, що робить дії людей доцільними, корисними та односпрямованими. Наприклад, в рамках інституту спорту застосування допінгу є порушенням інституціональних (нормативно встановлених) вимог. З цієї точки зору інституціоналізація – це прийняття індивідом, групою культурних норм, цінностей, еталонів, що регулюють різні аспекти людської діяльності, сприяють задоволенню потреб, прийнятній поведінці.

3. Наявність необхідних ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, організаційних), які суспільство повинне стабільно поповнювати шляхом капіталовкладень у них та підготовкою кадрів.

Так з позиції принципів інституційного підходу стратегічний розвиток сфери фізичної культури і спорту передбачає необхідність обґрунтування всіх складових фізичної культури як самостійних соціальних феноменів (фізичне виховання, спорт, фізична реабілітація та фізична рекреація).

Інституціоналізм як економічне вчення передбачає такі підходи до аналізу сфери фізичної культури і спорту як економічної системи:

1) еволюція і конкурентний відбір характерні лише для тих суспільних інститутів, які виявляються найбільш ефективними та життєздатними;

2) біхевіористський підхід (багато соціально-економічні інститути і культурні феномени можуть бути пояснені з позицій соціобіології та еволюційної психології);

3) держава – це лише один з інститутів, який не може самостійно вирішувати всі проблеми економічного регулювання ринку. Звідси випливає значущість сукупності інститутів, як системи і способів взаємодії між ними;

4) застосування економіко-статистичних методів (регулювання фондового ринку повинно базуватися не тільки на інструментах державного регламентування, але і з внутрішніми автономними регуляторами, притаманними соціальним інститутам)

5) запровадження інституту стратегічного планування.

Це вимагає вдосконалення регуляторної політики розвитку фізкультурно-спортивного руху на регіональному рівні, посилення координації роботи фізкультурно-спортивних організацій різного профілю і різних форм власності, формування регіональних програм розвитку спортивної індустрії, підвищення ефективності підприємницької діяльності фізкультурно-спортивних організацій в регіонах, встановлення прозорих постійних взаємовідносин між суб'єктами сфери фізичної культури і спорту, з обов'язками слідування правилам і стандартам міжнародних інституцій.

Висновки. Інституціоналізація у сфері фізичної культури і спорту може бути визначена як формалізація і організація суспільних відносин, створення організаційних структур з ієрархією влади, регламентація та легалізація діяльності індивідів, їх взаємин, процес офіційного нормативного закріплення соціальних інтересів та ідей. Інституціоналізація сприяє становленню, стабільного функціонування і підвищення ефективності суспільного механізму, якісному задоволенню політичних і економічних інтересів індивіда. Інституціоналізація як фактор стратегічного розвитку фізичної культури і спорту передбачає аналіз соціальних та економічних інститутів як інструмент виявлення закономірностей.

Перспективи подальших досліджень. Передбачається оптимізація організаційно-економічного механізму розвитку сфери фізичної культури і спорту.

Список використаної літератури:

1. Гасюк І. Л. *Механізм державного управління фізичною культурою та спортом в Україні* : автореф. дис... д-ра наук з державного управління: 25.00.02 / Ігор Леонідович Гасюк. – Київ, 2013. – 36 с.

2. Головійчук О.В. *Розвиток фізичної культури і спорту в сучасних умовах* / О.В. Головійчук – К., 2014. – 90 с.

3. Дутчак М. *Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні* / М. Дутчак // *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. – 2013. – № 16. – С. 3–16.

4. Зайдовий Ю. *Історико-політичні та організаційні аспекти формування і розвитку Національних олімпійських структур в Україні та країнах Європи* / Ю. Зайдовий. – Л.: Українські технології, 2014. – 176 с.

5. Імас Є.П. Протиріччя економіки фізичної культури і спорту у перехідних суспільних системах // *Економіка і держава*. – 2013. – № 2. – С. 40-43.
6. Леонов Я.В. Фізична культура та спортивна індустрія як державні пріоритети розвитку сучасного суспільства / Я.В. Леонов, Г.М. Пуятіна // *Proceedings of the III International Sciences Congress "Problems and Prospects of Research in the Americas and Eurasia"* (Buenos Aires, Argentina, 3-5 December 2014). Buenos Aires, 2015. – P. 115–121.
7. Мудрик В.И. Менеджмент в системе органов управления физической культурой и спортом в провинции Хебей Китайской Народной Республики: монография / В.И. Мудрик, Ю.П. Мичуда, Чжу Фен, Г.Н. Пуятіна, Я.В. Леонов. – Варшава, 2015. – С. 22–24.